

és a hálózaton egyaránt használható katalógus számára. A digitális dokumentumokat web-böngészővel megtekinthetik, PDF fájlként letölthetik és ki nyomtathatják vagy CD-R-en megkaphatják, emel-

lett a könyvtártól jó minőségű kinyomtatást rendelkezhetnek az érdeklődők.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 315, 337, 376

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

98/410

WAGNER, Karen I.: Intellectual property: copyright implications for higher education = J.Acad. Librariansh. 24.vol. 1998. 1.no. 11-19.p. Bibliogr.

A szellemi tulajdonjog: a szerzői jogi szempontok hatása a felsőoktatási munkára

Felsőoktatási intézmény; Kutatás információellátása; Oktatás információellátása; Másolás; Szerzői jog

Az egyetemek a szellemi tulajdon előállítói és fogyasztói is egyben, szerzői jogi és szabadalmi jogi szempontból gondosan mérlegelniük kell könyvtárak és oktatástechnikai központjuk, oktatóik, az egyetemi nyomda, a szellemi tulajdon irodája, az egyetemi könyvesbolt és másolóközpont tevékenységét – ezek egymásra is hatással vannak.

Míg a francia forradalom hagyományai alapján a francia szerzői jogi törvény a szerző jogait kezeli kiemelt helyen, az amerikai szerzői jog tartalmazza a méltányos használat (a szerzői jogi védelem alá eső művek szabad másolása) és a nyilvános használat (public domain) lehetőségét.

A méltányos használat azt jelenti, hogy 1. a kritika tárgyául szolgáló műből szabadon lehet idézni, 2.

vitában vagy írásos kommentárban szabad idézni másik tudós művéből. A méltányos használat megítélése négy kritériumtól függ: a tevékenység célja és jellege, a szerzői jogvédelem alá eső mű jellege, a másolandó mennyiség, a másolás hatása a mű lehetséges piacára. Az amerikai szerzői jogi törvény 1976-os módosítása a könyvtárak számára megengedi az egypéldányos másolást pótlási célra (ha a pótlásra nincs más lehetőség), ha a másolat egy cikkre vagy egy mű kisebb részére korlátozódik, és a másoló tanulmányaihoz, tudományos vagy kutatási célra igényli. A törvény megtiltja a vásárlást pótló szisztematikus másolást, és ha a használó szándékai nem ismeretesk.

Az 1978 előtt kiadott művek az első kiadási évhez képest 75 év után válnak nyilvánosan használhatóvá. Nyilvánosan használhatóak azok a művek, amelyeket először 1978-ban vagy azt követően adtak ki és szerzőjük legalább 50 éve meghalt, továbbá ebbe a körbe tartoznak a hivatalos kiadványok. A szerzői jog megsértését a polgári és büntetőjog egyaránt bünteti.

Az egyetemi könyvtárosok attól tartottak, hogy a Nemzeti Információs Infrastruktúra megjelenése miatt a szerzői jogi törvényt úgy fogják módosítani, hogy az elektronikus információk bármilyen másolása, amelyet a szerző nem engedélyez, illegális lesz. Azonban az elektronikus dokumentumokkal kapcsolatos szerződéses és engedélyek – bizo-

nyos mentességek miatt – megengedik a használó céljaira a szerzői jogi védelem alá eső művek olvasását, böngészését, kinyomtatását, másolását, közös használatát, kölcsönadását vagy újraátvitelét, ha az egy példányos másolás nem jár közvetlen kereskedelmi előnnyel, és a könyvtár nyilvános könyvtárként üzemel. A Commission on New Technological Uses of Copyrighted Works (CON-TU) bizottság mindezt még tovább pontosította irányelveiben.

Különös problémát jelent, hogy a dokumentum átvitelére a használat szinte minden formájához (faxolás, szkennelés, letöltés, fájl-küldés) szükség van. Felmerül a kérdés, hogy ki fogja megfizetni az információs szupersztráda kiépítését, ha a hozzáférést továbbra is nyilvánosnak és ingyenesnek szeretnék megtartani? A felsőoktatási intézményeknek meg kell fogalmazniuk szerzői jogi politikájukat.

(Hegyközi Ilona)

98/411

EVANS, Geraint – DEL-PIZZO, Jane: Electronic publishing and minority languages: Welsh as a case study = Program. 32.vol. 1998. 2.no. 137-149.p.

Az elektronikus publikálás és a kisebbségi nyelvek: a walesi nyelv példája

CD-ROM; Elektronikus publikáció; Igény; Könyvkiadás; Nemzetiségi irodalom; Nemzetiségi olvasó

A walesi nyelv 1988 óta alapozó tantárgy a walesi iskolákban. A hivatalos kommunikációban szerepe egyenrangú az angol nyelvével. 1993-ban fogadták el a walesi nyelvtörvényt, 1994-ben alakult meg a Walesi Nyelvi Tanács. A tanácsot aggodalommal tölti el, hogy az angol nyelvű szoftverek túlsúlya miatt háttérbe szorul a walesi nyelv használata.

A tanácstól támogatást kapott a Walesi Könyvtanács a kiadói tevékenység előmozdítására. A Könyvtanácshoz számos kérés érkezett elektronikus publikációk támogatása ügyében, ezért ad hoc döntések helyett stratégia kidolgozását látta célszerűnek. Először is megbízta a Walesi Egyetem Könyvtár- és Tájékoztatástudományi Tanszékét, végezzen piackutatást a walesi nyelvű szórakoztató CD-ROM-ok piacán. A kutatás során kiderült, hogy alig választható el egymástól a szórakoztató és az oktatási szektor. A későbbiekben az a döntés született, hogy a háztartásokat, az oktatási és a könyvtári piacot vizsgálják.

Több mint 55 ezer walesi háztartásban van számítógép, legtöbb a magasabb társadalmi rétegekben és a gyerekes családokban. Ami az oktatási piacot illeti, Walesben 2000 általános és középiskola működik; a központi kormány támogatásával mindegyikük rendelkezik legalább egy multimédia PC-vel. Az oktatási piachoz tartoznak felnőttek is, a walesiül tanuló nyelvtanulók. A 22 közkönyvtári fenntartó mindegyike beszerez már elektronikus információforrásokat, néhányuk van már web-helye, mindegyikük rendelkezik multimédia PC-vel és CD-ROM gyűjteménnyel. A 39 felsőoktatási könyvtár jelentős piacot képvisel a walesi elektronikus információforrások számára.

Az elektronikus kiadói ipar javarészt a központi kormány finanszírozásában jött létre, iskolai és a szélesebb oktatási piacra szánt szoftvereket ad ki. 39 CD-ROM jelent meg, amelyek legalább részben walesi nyelvek, 11 kiadása van előkészületben. A címek közül sok az adaptáció. A kétnyelvűség (angol és walesi) növeli a piacot. A cégek legtöbbször úgy értékelte, hogy a CD-ROM kiadása jelentős pénzügyi kockázattal járt számára, ezért szponzorálásra van szükség, továbbá, hogy javítani kellene a tevékenységek koordinálását.

A következők kiadása bizonyult a legnépszerűbbnek: tájékoztató források, játékok, sportszimulációk, televíziós programok, gyermekkönyvek adap-

tációi, speciális érdeklődésre számot tartó termékek, amelyek esetében ez a hordozó jól szolgálja az igényeket (művészetek, zene).

Az elektronikus publikálás várható fejleményei közül a hibrid CD-ROM-ok (amelyek a CD-ROM-ok előnyeit és a Web csatolási lehetőségeit ötvözik), a filmek és hang tárolására szolgáló DVD (Digital Video Disc) és a CD-ROM-nál nagyobb kapacitású

DVD-ROM (amely szoftvereket és információkat tartalmaz) említendő meg.

2000-re Nagy-Britannia lakosságának 40%-a lesz bekapcsolva a WWW-be. A walesi web-helyek száma egyre nő, használóik köre a statisztikák szerint egyre bővül. A weben számos lehetőség kínálkozik az elektronikus publikálásra, amely a walesi nyelvterületen még gyermekcipőben jár.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 403

Az ismertetett cikkek forrásai:

ABI-Tech. – ABI-Technik (DE)
Alexandria – Alexandria (GB)
Am.Libr. – American Libraries (US)
Austr.Libr.J. – Australian Library Journal (AU)
Biblioteka – Biblioteka (RU)
Bibliotekarz – Bibliotekarz (PL)
Bibliotekovedenie – Bibliotekovedenie (RU)
Bibliotheksdienst – Bibliotheksdienst (DE)
Bottom Line – The Bottom Line (US)
Buch Bibl. – Buch und Bibliothek (DE)
Bull.Bibl.Fr. – Bulletin des Bibliothèques de France (FR)
Čtenář – Čtenář (CS)
Dial.Bibl. – Dialog mit Bibliotheken (DE)
Documentaliste – Documentaliste (FR)
Educ.Inf. – Education for Information (I)
El.Libr. – Electronic Libraries (I)
Eur.Inf. (I) – European Information (I)
FID News Bull. – FID News Bulletin (I)
IFLA J. – IFLA Journal (I)
Inf.Dev. – Information Development (GB)
Inf.Technol.Libr. – Information Technology and Libraries (US)
Interlend.Doc.Supply – Interlending and Document Supply (GB)
J.Acad.Libariansh. – The Journal of Academic Librarianship (US)

J.Am.Soc.Inf.Sci. – Journal of the American Society for Information Science (US)
J.Inf.Sci. – Journal of Information Science (GB)
J.Interlibr.Loan.Doc.Del.Inf.Supply – Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery and Information Supply (US)
J.Internet Cat. – Journal of Internet Cataloging (US)
J.Libr.Admin. – Journal of Library Administration (US)
J.Libr.Inf.Sci. – Journal of Librarianship and Information Science (GB)
Libr.Inf.Res.News. – Library and Information Research News (US)
Libr.J. – Library Journal (US)
Libr.Manage. – Library Management (GB)
Libr.Rev. – Library Review (GB)
Libr.Trends – Library Trends (US)
Libri – Libri (I)
Nár.Knih. – Národní knihovna (CS)
Naučn.-Teh.Inf. – Naučno-Tehnička Informacija (RU)
Naučn.Teh.Bibl. – Naučnye i Tehničeskie Biblioteki (RU)
Online CDROM Rev. – Online & CDROM Review (I)
Polish Libr.Today – Polish Libraries Today (PL)
Pop.Cult.Lib. – Popular Culture in Libraries (US)
Poradnik Bibl. – Poradnik Bibliotekarza (PL)
Program – Program (GB)
Ref.Lib. – The Reference Librarian (US)
ROTNAC Newsl. – ROTNAC Newsletter (I)
Scand.Public Libr.Q. – Scandinavian Public Library Quarterly (Sx)
Signum – Signum (FI)
Synopsis – Synopsis (NO)
VINE – VINE (GB)
Z.Bibliothekswes.Bibliogr. – Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie (DE)